

bila. Na notranji strani ovitka so tudi besedila vseh pesmi.

Z ovitka plošče zvemo, da jo je prav tako kakor prvo izdala Produkcija gramofonskih pločar Radio-televizije Beograd. Pri tem se nehotе sprašujemo, kako je mo- goče, da takšno ploščo založijo in izdajo v Sr- biji, v Sloveniji pa naše gramofonske hiše za slo- vensko ljudsko glasbo (očitno) nimajo posluha. Posebno še zato, ker plošče iz serije Sloven- ska glasba, ki jih skupaj

z založniško hišo Heli- don načrtujejo sodelavci Sekcije za glasbeno na- rodopisje Inštituta za slovensko narodopisje pri Slovenski akademiji znanosti in umetnosti, izhajajo neredno in v večjih časovnih presled- kih. (Doslje sta izšli plošči za Porabje in Ko- roško.) Tako ostajajo te štiri plošče edino, kar lahko pokažemo tistemu, ki ga zanima ljudska glasba na Slovenskem. In prav tako kakor prva iz serije Slovenske ljud- ske pesmi in glasbila in

kakor izvirni zvočni pri- meri s Porabja in s Ko- roškega je tudi ta plošča prišla med nas skromno, tiho in skoraj neopazno, brez reklame ali obves- til v dnevnem tisku ali (kako pregrešna misel, reklamirati tako »neko- mercialno« ploščo) po televiziji. Pač pa jo bo- mo nedvomno zagledali v izložbenih oknih v ča- su prihodnje kmečke oh- ceti, ker se bo takrat le- po ujemala z razstavlje- no gorenjsko nošo...

Nives Sulč

Franjo Baš

STAVBE IN GOSPODARSTVO NA SLOVENSKEM PODEŽELJU

Ljubljana: Slovenska matica, 1984. — 382 str.: ilustr. — (Razprave in eseji; 28)

Že lep čas je med bralci knjiga, ki kljub svoji strokovni naravnavi ne bi smela biti širše prezrta, še manj pa pozabljena. Pri Slovenski matici so v zbirki Raz- prave in eseji izdali knjigo Franja Baša Stavbe in gospodarstvo na slovenskem podeže- lju. Gre za izbrane etno- loške spise enega od raz- iskovalcev, ki je poma- gal oblikovati sodobno slovensko etnološko ve- do; spise je uredil nje- gov sin Angelos Baš in jih opremil tudi s potrebnimi in koristnimi opombami.

Knjiga, kakršna je nas- tala z izborom etnolož- kih spisov Franja Baša, ponuja bralcu mnogote- re dragocenosti. Najprej sodobniku razkriva pre- zrto ali sploh neznano; medtem ko je prepričan, da se na področju nje- gove vede dogajajo bi- stvene stvari šele danes, se sodobnik ob takih

knjigah prepriča, da je bilo marsikaj že rečene- ga in obdelanega. Baševi izbrani spisi nedvomno kažejo tako preseneče- nje, saj sedanja urejena strnjena njegovih raz- prav, objavljenih po različnih publikacijah, pravzaprav šele odkri- va celovitost njegovega znanstvenega delovanja na področju etnologije. Ne kaže pa samo celovi- tosti, temveč tudi znan- stveno širino, prav tako pa tematski obseg, ki je pritegoval Baševu razis- kovalno pozornost in zanimanje.

Izbor etnoloških spisov Franja Baša, ki jih je izbral njegov sin dr. Angelos Baš in jih v knjigi naslovil s Stavbe in gos- podarstvo na sloven- skem podeželju, prinaša nekaj čtiva, ki je sloven- ske narave, v glavnem pa je teža na tistem Ba- ševem delu, ki se nanaša na ustrezne raziskave v ožjem slovenskem (re-

gionalnem) prostoru, na področju slovenske Sta- jerske. Kompleksno študijo predstavlja uvodni spis, ki je splošnega slovenskega pomena, uk- varja pa se z zgodovino stanovanjske hiše na Slovenskem. Franjo Baš ta spis utemeljuje s konkretnimi raziskava- mi hiše v Kropi, rudar- ske hiše v Idriji, koban- skega hrama na Kozja- ku, Dravčarjeve dimnice na Pohorju in kmečkega pohištva v Podravju in Pomurju. Kar oblikuje Bašev raziskave, je zgodovinska pogloblje- nost v obravnavano snov, poleg tega pa je upoštevanja in današ- njega posnemanja vred- na tudi znanstvena pre- ciznost, ki jo je Franjo Baš uveljavljal pri svo- jem delu.

Sicer so pa to sploh zna- čilnosti celotnega Baše- vega opusa. V knjigi Stavbe in gospodarstvo na slovenskem podeželju

se odpirajo nadrobni pogledi še v značilnosti gospodarskih poslopij na Slovenskem, v agrarno gospodarstvo in podeželsko obrt. Urednik je temu dodal še dva splošna pregleda, ki govorita o karakterologiji prebivalstva v štajerskem Podravju in ljudskih kulturah ter ljudeh v spodnji severovzhodni Sloveniji. Izbor Baševih študij v tej knjigi skleneta dve oceni etnografskih del (Melikovega Kozolca na Sloven-

skem in Novakove Ljudske prehrane v Prekmurju), dodano pa je še poročilo o etnografski razstavi v Pokrajinskem muzeju v Mariboru.

Že na hitrico opravljen pregled vsebine nove Baševe knjige izpričuje znanstveno bogastvo, ki je v sedanji obliki objavljeno in tako rešeno pred pozabo. Ob koncu takega poročila se navadno zapiše, da bo zbrano gradivo dragoceno tudi za morebitne prihodnje

raziskave. V našem primeru podobnega priporočila skorajda ni mogoče več tvegati, kajti predmeta Baševih raziskav v glavnem ni mogoče več najti v nekdanji celovitosti in avtentičnosti. Zato bi rajši rekli, da so Baševi etnološki prispevki poleg svoje znanstvene veljave tudi dragoceno pričevanje o urejenosti naše preteklosti ljudske kulture.

Vili Vuk

Angelos Baš

OPISI KMEČKEGA OBLAČILNEGA VIDEZA NA SLOVENSKEM V PRVI POLOVICI 19. STOLETJA

Ljubljana: SAZU, 1984. — 167 str. — (Gradivo za narodopisje Slovencev; 2)

Knjiga Angelosa Baša, ki je izšla pri Slovenski akademiji znanosti in umetnosti v vrsti Gradivo za narodopisje Slovencev, bi bila vredna širšega odmeva kakor ga — domnevamo — ima. Njen naslov je Opis kmečkega oblačilnega videza na Slovenskem v prvi polovici 19. stoletja. Za standardno sivo, togo in zato nekoliko neprijazno opremo knjig znanstvenih objav SAZU pa se vendarle ne skriva za nestrokovnjaka togo in nezanimivo branje. Knjiga vsebuje namreč pravo antologijo citatov, zbranih iz različnih virov, ki opisujejo slovenski oblačilni videz do sredine 19. stoletja.

Zbrano gradivo je pravzaprav ostanek tistega, česar ni bilo mogoče uporabiti pri Baševi sintetični raziskavi oblačilne kulture na Slovenskem v prvi polovici 19. stoletja. Sam avtor pravi, da je ta čas »v zgo-

dovini oblačilne kulture na Slovenskem prvo obdobje, ki so zanj na voljo zadosti poučni viri.« Spričo tega je lahko nastala dokaj natančna podoba o slovenski oblačilni kulturi ali ljudski noši v omenjenem obdobju, ki ga kulturno-zgodovinsko ali literarno zaznamuje Prešeren.

Gradivo, ki ga zdaj objavlja Angelos Baš v publikaciji, zajema opise kmečke noše s tako rekoč vsega slovenskega ozemlja, saj je tedanja zgodovinska situacija še omogočala, poenostavljeno in pogojno rečeno, enoten slovenski kulturni prostor. Izpiski iz različnih virov kažejo najprej splošnejše krajevne opise kmečkega oblačilnega videza, drugi del knjige pa prinaša citate, ki opisujejo posamezne prvine v kmečkem oblačilnem videzu.

Za prvi del si oglejmo tale zgled, vzet iz Ma-

chereve Medezinisch-statistische Topografie des Herzogtumes Steiermark (Graz 1860): »Slovensko kmečko ljudstvo se v obleki čedalje bolj bliža mestnim modam, sicer se ne nosi drugače kot gorjanci. Široki kločki in dolgi kožuhi so še zelo v navadi. Zene nosijo volnene, včasih tudi svilene špenzerje, naprsne rute živih barv, krila ipd. zvečine iz bombaževine; videti je velike avbe, včasih tudi še stare zlate avbe, toda ponajveč so se umaknile naglavnim rutam«. Opis se nanaša na celjsko okolico, natančna gledanja na tedanje noše pa naj dokaže tudi citat iz Puffovega Marburger Taschenbuch für Geschichte, Landes- und Sagenkunde der Steiermark und der an dieselbe grenzenden Länder (Graz 1853), ki pravi: »Po noši lahko Slovence ločujemo v tiste, ki nosijo kratka, tesno na te-